

ТРИБЮНА. REVUE HEBDOMADAIRE UKRAINIENNE. TRIBUNE

Число 12 (168), рік вид. V. 17 березня 1929 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.).

Париж, неділя, 17 березня 1929 року.

Проблема переселення без сумніву одна з найповажніших проблем в народньому господарстві України. Та коли її правильне вирішення має взагалі велику вагу в житті нашого народу, то особливої гостроти набуває ця проблема за московської окупації наших земель. В той час, коли десятки тисяч наших земляків мусять йти собі світ за очі шукати нової долі, чужа влада щедрою рукою роздає чужинцям українську землю. Доволі згадати жидівську колонізацію на півдні України, що не припиняється, не зважаючи на офіційні заяви про брак вільних земельних фондів. Економічна скрута, якої не можна уникнути за господарювання совітів, що мають на оці тільки інтереси Москви та «світової революції», ще погіршує і без того безнадійне становище тієї, мовляв, «зайвини» сільського населення, яка становить під цей час в де-яких районах — 44%.

Тому не можна пройти без уваги проз ту нараду в справах переселення, що відбулася нещодавно при президії ВУЦВК'у. На тій нараді, що в ній взяли участь не тільки представники переселенського комітету українського, а й делегати ЦІК'а СССР, ще раз сконстатовано: «українські переселенські фонди цілком вже вичерпані (звісно, для тубільного населення. Прим. наша). Далі переселення повинно скерувати виключно за межі УСРР». («Комуніст» ч. 38 з 15 лютого с. р. Звідти-ж і інші цитати).

Здавалося б, що приналежність невільна на сьогоднішній день України до совітського союзу мала б одкривати перед переселенням з нашого краю широкі перспективи на схід. І справді «протягом найближчих років намічено переселити... 800.000 чол. з України».

Та плани одне, а совітська дійсність — друге. З тієї ж наради

довідуємося, що переселення йде «самопливом». А «обслідом виявлено, що переселенців обслуговують незадовільно». Та коли переселенці з України через совітські порядки потрапляють на нових місцях в надзвичайно скрутне матеріальне становище, то ще в гіршому вони опиняються з поглядом духовного, національного.

На тій же таки нараді це одверто ствердив сам т. Скрипник, який «відзначив зовсім не достатнє національно-культурне обслуговування переселенців (розстріл оригіналу)... Не можна ставити, — казав він, — переселенців в обставини незадоволення їхніх культурних потреб. Про те ще й досі потреба переселенців на школу з рідною мовою була завдоволена тільки на 28%. Українці, переселяючися з У С Р Р, фактично русифікують ся (розстріл наш). Союзний переселенський комітет повинен безумовно забезпечити нормальне культурне обслуговування переселенців усіх національностей».

Ми завжди з задоволенням зазначаємо ті рідкі випадки, коли навіть московські прикажчики на Україні виступають волею-неволею в обороні національних інтересів нашого народу. Віддаємо і сьогодні належне цьому виступу тов. Скрипника, що його в тім піддержав і Петровський, і Буценко. Та звісно було б великою помилкою думати, що з тих добрих намірів харківських достойників щось вийде, і Москва на те зглянеться. Доля українського населення в РСФСР, що її такий жалюгідний малюнок дав де-хто з українських письменників оце допіру на зустрічі в Москві (диви в минулому числі «Тризуба» — «З преси») свідчить, що нема чого покладати яких надій на прихильне в цій справі відношення московського уряду. Українські переселенці, здані на власну долю й недолю, мусять самі про себе дбати. Це очевидно дуже добре розуміє і сам тов. Петровський, який «в своєму виступі відзначив потребу переселяти переселенців компактними національними групами» (розстріл оригіналу).

Не можемо не побажати, щоб проект Петровського здійснився. Це справді полегшило б переселенцям по-за межами України оборону їхніх національних інтересів.

Переселенці з України й за старих часів на чужині інстинктивно горнулися до своїх, витворюючи території з суцільним українським населенням. Посилення українського елементу на цих територіях через переселення «компактними національними групами» тепер, коли в допомозі природньому інстинктові самозбереження, який віддавна виявляли наші люде, стає буйний росцвіт національної самосвідомости, має велику вагу для нашого майбутнього. Воно не тільки збереже

національно переселенців-українців на чужині. Воно має зберегти для України ті землі, що їх завойовано мирним плугом українця-хлібороба, ті землі, що творять собою на Далекому Сході суцільну українську територію. Перед Україною завдання — зберегти належні їй із спадщини колишньої російської імперії колонії.

Віталій Гудима, Генерал-Хорунжий Військ Українських.

Дня 19 лютого в міському шпиталю св. Тройці, в Каліші, помер Начальник Мобілізаційної Управи Військового Міністерства Генерал-Хорунжий Віталій Гудима.

Люта й безжалісна смерть вирвала з наших рядів ще одну жертву.

22 лютого калішський емігрантський осередок провожав на вічний відпочинок одного з найстарших своїх членів, віддаючи належну вікові, ранзі й службовому становищу пошану.

З дев'ятої години ранку в станичній козацькій Св.-Покровській церкві розпочалася заупокійна служба Бога. Церква відразу наповнилася як мешканцями Станиці, так і нашими емігрантами, які прибули з Каліша, Щипірного,, Скальмержиць і інших близьких околиць.

По середині церкви стоїть сіра, як доля наша емігрантська, труна, з усіх боків густо уквічена чудовими вінками з різнобарвними, такими гарними, але й сумними, квітами й стрічками.

В труні лежить «козак забитий», як не кулею ворожою на полі бою, то недугою лихою на чужині. Лежить ніби живий — таке ж чоло високе з глибокими морщинами, така ж на всю голову лисина аж світиться й блищить, такий білі вуса буйні запорозькі... Лише червона китайка та очі закриті кажуть про те, що «заснув козак й не естане вже ніколи»...

Коло труни, як на почесній варті, — стяг інвалідський.

Кругом труни — старі борці і ветерани, що вславились в лютих боях запеклих, та молодь наша, що славою покриється в боях прийдешніх. Опріч того, жінки — старі і молоді, та дітки.

* * *

По скінченні служби Божої і панахиди труну взяли на рамена генерали і брат покійного, полковник артилерії Федір Гудима.

На майдані станичному труну, повиту прапором жовто-блакитним, прийняв у свої обійми шкляний катафалк, й вузьку дорогу від Станиці заслав собою жалібний похід.

Чоло походу зайняв хрест із коругвами. За ним несли вінки: розкішний від Головного Отамана, від Міністра Військового, від Головної Управи Українського Центрального Комітету в Польщі, від

корпусу генералів, від Правління Української Станиці при м. Каліші, від Української Спільки Воєнних Інвалідів, від Українського Товариства Допомоги Емігрантам з України в Каліші та від брата покійного.

Низку вінків замикав стяг інвалідський і хор станичний.

Дальше, на високому катафалкові, як човн колишучись на хвилях моря, слідувала труна з останками, а за нею йшли брат покійного, делегований з Варшави на похорони член Головної Управи Українського Центрального Комітету, генерали й полковники, решта булавної й молодша старшина, підстаршини й козаки, інваліди, жінки і діти.

Цілу довгу дорогу від Станиці до греко-православного кладовища у місті станичний хор наповнював повітря глибоко сумними звуками незрівняної церковної пісні — на похоронний мотив — «Святий Боже».

На кладовищі, перед розкритою могилою прощальне слово виголосили протоєрей Іларіон Бриндзан й референт культурно-освітній Станиці професор Віктор Андрієвський.

Народився генерал-хорунжий * * Віталій Гудима в Полтаві 3-го лютого (старого стилю) 1861 року.

Середню освіту здобув у 4-ій Московській військовій гімназії, пізніше названій Імператора Олександра 2-го Кадетським Корпусом, і військову — в Чугуївській пішій юнацькій школі, яку скінчив по 1-му розряду в 1880 році.

Службу в старшинських рангах російської армії проходив у піших частинах, звідки в 1888 році, в ранзі поручника, перенесений був до Управління Начальника 12-ої місцевої бригади на становище старшого ад'юганта й вже до муштрової служби більше не повернувся.

В 1900 році витримав іспит при Штабі Київської військової Округи на обняття становища повітового військового начальника, після чого, по черзі, перебував Фридрихштадським повітовим військовим начальником, начальником Ризької військової в'язниці, вартовим штаб-старшиною Управління Начальника Віленської місцевої бригади і, врештою, Начальником тої-ж бригади, де й закінчив російську військову службу 27 грудня 1917 року.

До Української Армії вступив 19 травня 1918 року, обнявши становище Ніжинського і пізніше Могилівського повітового Військового Начальника. В році 1920 головує в Мобілізаційній комісії при 3-ій Залізній Стрілецькій дивізії, і з рештою, одержує призначення до Військового Міністерства, на становище Начальника Мобілізаційної Управи, на якому залишався беззмінно під час усіх походів й евакуацій і з якого відійшов у вічність.

Перебуваючи у чинній військовій службі, генерал Гудима брав участь і в громадському життю, состоячи членом Полтавської і пізніше Ніжинської місцевих «Просвіт».

* * *

На еміграції покійний генерал перебував напочатку в Ченстохові й потім за дротом, у Калішському таборі для інтернованих.

Задротянське життя в холодних продувних бараках, не завжди достаточне відживлення й туга за родиною (залишив на Україні дружину й сина Ярослав) відразу ж розпочали руйнувати колісь міцний загартований організм покійника. Щ не рік, то він ставав усе слабший і нерухливіший. Останнього часу організм так знесилився, що вже майже не міг без сторонньої помочі обходитися.

Під час життя за дротами, йдучи за прикладом молодших, малював образи пастелеві, натягаючи на ніс для цього аж дві пари окулярів. Малюнки його були дуже добрі, старанно опрацьовані й оригінальні. Тільки малював він дуже поволі, по старечому, й через це заробтки його були мізерні й не вистачаючі. До тих зарібків додавался ще рента інвалідська, але також мізерна, бо не перевищувала яких півсотні злотих.

Останній рік тяжкий був для нього, зима-ж оця — забийчою.

Оце ще так недавно як тінь пересувався він по Станиці. Аж ось — нема. Кажуть — вже хворий... Потім зліг... Далі — відвезли до шпиталю... А далі — смерть життя перетяла... Вчеза йому пам'ять!

Мих. Садовський.

Українське сокільство в ЧСР.

Руханкове Т-во «Український Сокіл» засновано за братерською допомогою Чехословацького Сокола в Подєбрадах 7 лютого 1926 року. В сучасний мєлт на чолі його стоїть Рада, що складається із старости інж. Ф. Мороза, заступника старости С. Черняхівського, начальника С. Сьомака, секретаря п. Голосюка, референта культурних справ Я. Благітька та господаря І. Додури.

Невеличке це Т-во. Про нього по-за Подєбрадами навіть мало хто знає, але його скромна праця протягом 3-х років дала великі наслідки. За цей час пройшло через нього і вилетіло з Подєбрадського гнізда до 80 соколів. Працює в ньому й зараз до 40 членів. Азлогичні Т-ва були в Празі, Брні, Пшибрамі.

Працюють в цьому Т-ві молоді сили, переводячи в життя ідею соборности України іє в гучному галасі, але в ніби непомітній для сторонніх щоденній праці — плекання в здоровому тілі здорового духу своєї нації. Працює в ньому наша молодь з Дієстра, Діпра й Кубані. Працюють воли для всього українського народу, поставивши собі завданням з'єднати всі творчі сили своєї нації, які довести до повного вияву їх суверенної волі на звільнєних з-під влади окупантів українських землях.

Велика праця в майбутньому лежить перед нашими соколами, щоб пройти в своїй організаційній чинності той шлях, по якому пройшли наші брати чехословацькі соколи.

Засади учителів чеських соколів др. Мирослава Тирша та Індрыха Фюгнера: «1. Гартуймося! 2. Вічний рух — або вічний неспокій. 3. Одиця ніщо — ціле все. 4. Ні зиск — ні слава. 5. Працюймо для народу та його державности. 6. Любимося! 7. Той, хто працює інтелектуально, має бути щирим побратимом того, кому долю менше судилося. 8. Багатий має бути щирим братом того, у кого руки оздоблені мозолями чесної праці» — є провідними гаслами й для наших соколів.

В році 1862 чеські соколи на перших організаційних зборах мали

лише 78 членів, а в сучасній мент чехословацька громада «Сокіл» нараховує більше ніж 700.000 членів. Всі вони поставили собі девізом: «Нація понад партіями, нарід понад класами. Праця не для добра особистого чи групового, але для добра загального, для добра держави». Нарід, що має такий величезний кадр національно-свідомих працівників од наймолодшого учня початкової школи аж до найстаршого професора високої школи (проф. Т. І. Масарик), від молодших хлопців до старих громадян, об'єднаних спільною метою праці для загально-народного добра, ніколи не умре і не загине.

Дали чехословацькі соколи кадри для легіонів національно-свідомих борців, що із зброєю в руках добували свободу своєму народові й створили самостійну державу.

Аналогічне завдання лежить і перед нашими соколами. Для виконання його потрібні не одні, не два, але десятки років. Скромно й непомітно йдуть і будуть йти наші соколи до своєї мети. Їх, ніби, не розуміють, навіть не цікавляться їхньою працею, але через десятки років вони дадуть про себе знати. Дух спартакізму, скромності, ставлення моральних засад понад все, дух національно-громадської дисципліни, поборення анархистично-деструктивних тенденцій — приносять в народне життя наші соколи. І все свідоме своїх національно-визвольних змагань українське громадянство мусить поставитися до наших соколів з надзвичайною симпатією й виявити їм як найбільше підтримки. Нема серед наших соколів галасливих демагогів, що для своїх особистих або групових інтересів «із-за лакомства нещасного» єдиним фронтом з ворогами нашими ганьблять і руйнують все те, що дала нам наша визвольна боротьба. Тихо й спокійно будуть наші соколи підвалини для української державности; як скромні камелярі, збудують їх.

Розуміють це наші вороги. Вони або роблять утиски для вільного розвитку сокільського руху, або в'язницями, катуваннями та карами на горло безоглядно забороняють навіть виявлення сокільської думки.

Але не дивлячися ні на що, наші соколи працювали, працюють і будуть працювати. Сотні, тисячі повстало наших соколів в час світової війни в таборах полонених у Фрайштадті, Раштадті, Зальцведелі та Венлярі. Вони перетворилися потім в кадри сірої та двох силіх дивізій. Багато, дуже багато загинуло їх в збройній боротьбі з московською аваллою, але не мало їх ще залишалося, і вони не дають спокійно спати кривавочервонім диктаторам нашого поневоленого люду.

І зараз готуються кадри соколів. І як тільки з'явиться хоч маленька можливість, вони розлетяться по всіх землях нашої батьківщини, заснують там сокільські гнізда, в яких народяться тисячі, мільйони соколів, що вже не дозволять робити погною із своєї нації для наших ворогів.

10 цього лютого «Український Сокіл» в Подєбрадах святкував 35-ліття з часу заснавання у Львові на західних землях України «Сокола». На святочній академії, що відбулася в одній з лекційних саль великого будинку Подєбрадського Соколу, були представники від чехословацького сокільства, а власне заступник старости чехословацької громади «Сокіл» п. Франгішек Машек з Праги, вихователь Тиршової округи й заступник старости Подєбрадського Сокола п. Йозеф Тругляж та інші.

Голова святочної академії староста «Українського Соколу» інж. Ф. Мороз в ширій прекрасній промові дякував представників чехословацького сокільства за ту велику моральну й матеріальну допомогу, яку одержало наше сокільство як 35 років тому назад, так і тепер в час перебування на еміграції, та за те сокільське виховання, що веде не тільки до створення в своїй хаті своєї правди й волі, але до широкого братерського об'єднання слов'янських націй в одну велику слов'янську родину. Дякував п. староста й українському громадянству за те, що завітало на цю академію та коротко охарактеризував значіння сокільства. Але, на жаль, нашого громадянства було не багато.

Далі зачитав реферат п. Черняхівський про розвиток «Сокола-Батька». В цьому короткому, але змістовому рефераті була в усій повісті змальо-

вадя постать «Сокола-Батька». Основні думки, що мимоволі вишикали після заслухання цього доповіді, такі. Менше як за пару десятків років виріс наш Сокіл і став великим Соколом-Батьком, що нараховував в 1914 році більше 50.000 членів. Це була величезна на той час сила для західних земель України, що, не дивлячися на дрібні утиски австрійського уряду й малу свідомість нашого народу, росла і по днях, а по годинах. Це була та сила, з якої повстали Українська Галицька Армія, що билася з ворогами свого народу як і в адлястрианських тах, і на наддніпрянських землях. Це були ті, що в 1912-13 роках визнали найлютішим ворогом українського народу царат.

Прийшла війна... Скінчалася, ніби, з поразкою для нас і наша вивольна боротьба. Ніби все було знищено. Слабі кричали: «Спускайся, куме, на діло, не трать марно сили» й йшли свідомо на службу нашим ворогам калувати свій народ.

Але пройшло пару років і що ж ми бачимо?

Сокіл-Батько розправив свої крила й знову має 34 тисячі соколів. Лише на землях, окупованих московським и криваво-червоными диктаторами, все задушено. Там сокіл, цей оборонець правди й чесни свого народу, має московську назву «бандит» і ще не встиг він подумати про свої крила, як уже залізшися без голови. Поляки за іношній сокільський однострою карають гривнею в 100 золотих, а москалі лише за думку стати соколом позбавляють голови.

Але як тільки скінчилися кривавий бенкет московських диктаторів на широкіх землях України, з'являться численні наші соколи з надрів української землі, прилежать воли й з-за кордону, розправлять свої могутні крила на рідній землі, й ніяка ворожа сила не зламає їх.

В. Прохода.

Недомагання рибного промислу на Україні.

Недавно відбулася на Україні нарада представників окрторгів і рибальської кооперації Одеського, Миколаївського та Херсонського округів, яка сконстатувала цілу низку моментів, що являються загрозою успішному розвитку рибного господарства на півдні України (цифри й факти беремо з «Економ. Житни» ч. 297 з 29. XII. 28 р.).

Хочемо зупинитися на цих моментах, що характеризують недомагання рибного промислу на Україні і вказати ті причини, що лежать в його підставах.

Перш за все кидається тут у вічі вражаючий спадок лову риби. До революції чорноморське побережжя від бесарабської границі до низини Дніпра давало 24.000 тон риби річно; тепер зменшилася ця кількість до 10.000 тон на рік.

Причин цього від'ємного явища належало б шукати в руйнації рибальського інвентаря, в неорганізованості більшої частини рибальства, в нерациональних методах лову та в недостатньому керівництві працею рибальських товариств. Без догляду і керівництва перебувають не лише нескоперовані рибальські товариства, але, як пише совітська економічна преса, навіть «вся скоперована маса рибаків майже не відчуває будь якого керівництва і серед них ганує настрої явно протилежний завданням, які повинна ставити собі кооперація».

Великі нарікання зустріла діяльність українського «Рибаксоюзу», який має містом свого осідку м. Харків, а тим самим перебуває далеко від теренів, де його діяльність могла би бути корисною. Політику «Рибаксоюзу» нарада і економічна преса вважають згубною для рибної справи. Його інструкторська поміч — це тільки фікція. Рибальські товариства організуються і ліквідуються стихійно, без жадного керівництва, без напрямку. В постачанню рибальських господарств інвентарем не має жадної планомірності. Вже майже ввійшло в моду, що рибальські сітки приходять тоді, як кінчається сезон лову того чи іншого роду риби.

Багато таких робіт, як поширення рибальства на цілу низку нових озер, як очищення озер в Дністровському районі, як з'єднання Сухого, Доріновського, Григор'євського, та Тілігульського лиманів і озер з морем і т. д., реалізації яких вимагає життя, не цікавлять «Рибаксоюз».

Треба зазначити, що в цінах на рибу в різних округах не має рівно-ж якоїсь скоординованості. В м. Херсоні, напр., ціни на рибу значно вищі ніж в інших містах. Пояснюється це тим, що ціни тут встановлюються в залежності від страт од продажу риби в інших місцевостях.

А коли до цього всього додати, що десятки і сотки «диких» рибальських товариств перебувають по-за організацією, що багато професійних рибалок кидають рибальство і йдуть до інших варстатів праці, що з року на рік збільшується хижацька експлоатація рибних господарств, — то стане зрозумілим, чому недомагання українського рибного промислу вже почали тривожити не тільки професійні чинники, але і економічну совітську пресу.

Для повноти нашого огляду треба рівно-ж згадати, що в Одесі від кількох місяців існує фабрика рибних консервів, продукція якої обрахована на випуск більш як 20 мільйонів коробок консервів на рік. З цих і інших причин до Одеси скеровується зараз до 80% лову риби на північно-західньому побережжі Чорного моря. Але в той же час багато місцевостей в Херсонській і Миколаївській округах не мають на місці збуту для власної продукції риби і гостро відчувають потребу одеського ринку.

Як загальні інтереси рибного промислу на Україні, так і інтереси цих районів, що економічно стремлять до Одеси, вимагають організації в Одесі районного «Рибаксоюзу», якому були би ближчі до серця інтереси рибного промислу на Україні і який би міг приложити більш зацікавлення і енергії до оздоровлення відносин, які в ньому панують.

Але створенню цього районного «Рибаксоюзу» в Одесі гостро противиться харківський «Рибаксоюз», не вважаючи на те, що місцеве рибальство і організації стало домагаються цього.

Бачимо, що харківський центр рибного промислу на Україні теж йде по лінії найменшого спротиву, залишаючи собі лише торгово-комерційні функції та «розподіл» продукції і ігноруючи всі прояви ініціативи і стремління до її поширення і зміцнення. Чому? Може безсильний він допровадити до порядку рибні справи на Україні, а

може ці останні його й зовсім не цікавлять. В кожному разі належить цілком погодитися з гаслом «Екон. Життя», яке ставить вона над інформаціями в цій справі і її словами сказати: Неправильна політика всеукраїнського «Рибаксоюзу» губить рибний промисел на Україні.

І. Липовецький.

Слов'янський семінар в Женеві

Цього року в Женеві відкрито Foyer d'Etudes Slaves. Поки-що це є окрема установа, утворена групою женецьких професорів та приват-доцентів, але в скорому часі Foyer має більш тісно зв'язатися з самим університетом і перетворитися в один з його семінарів.

Ініціатором цього наукового осередку славистики є доцент Женевського університету С. О. Карцевський, молодий російський учений, автор великої філологічної праці, історик літератури, лекції якого викликають в Женеві чимало зацікавлення.

Для українців важливо відмітити той факт, що п. Карцевський відразу ж поставив справу так, що Україна, як і всі інші слов'янські народи, одержала в цій новій установі рівні права. Зрозуміння української справи, таке рідке серед росіян, з'явилося у п. Карцевського, очевидно, завдяки його близьким відносинам з покійним другом українського народу болгарським професором незабутнім Ів. Д. Шишмановим.

Поруч з п. Карцевським на чолі Foyer стоїть відомий вже своїми працями по українській філології і фольклору д-р С. Келлер, що саме в цьому році переїхав до Женеві з Німеччини і придбав право доцентури в Женевському університеті. Співпраця п. Келлера являється особливо цінною з погляду українського, бо цим забезпечується те, що в Foyer дійсно будуть студіювати україністику, і, оскільки нам відомо, в одному з ближчих семестрів д-р Келлер має оголосити спеціальний курс, присвячений Україні.

Така установа мусить звичайно утворити спеціальну бібліотеку і вже звернулася до різних слов'янських установ, університетів, товариств і видавництв з проханням вислати свої видання. Відгукнувшись між іншими українські т-ва і вже по полицях Foyer можна знайти певну кількість українських книжок. Дуже було б добре, коли б не тільки установи, але й поодинокі українці надсилали б до Foyer принаймні зайві українські книжки. Адреса така — Foyer d'Etudes Slaves, 11, Rue Emile Juny, Genève.

Добре також надсилати, остільки можливо, де-які українські гравюри, фотографії, вишивки і другі вироби етнографічного характеру. Вже й зараз українська оздоба до певної міри відзначається в салі Foyer: на вікнах висять кілька килимів-плахт, портрет Шевченка, його ж гравюра «Видубецький монастир», та Репінські «Запорожці».

Урочистого відкриття Foyer ще не було, але вже відбулися де-

кільки відчитів, один з приводу польської літератури, другий прочитаний був відомим сучасним російським філософом проф. П. О. Лоським на тему «Буддизм і християнство». В майбутньому передбачається виступи й де-кого з українських професорів, що могли б завітати до Женеви. Натурально, в цих викладах не допускається жадна політика і завдання Foyer Slave — виключно наукові.

Виклад проф. Лоського вперше відбувався у власному помешканні і з цієї нагоди п. Карцеський сказав коротке вступне слово, в якому підкреслив рівноправність всіх мов і всіх слов'янських народів. Заповів дальші виклади і між иншим виклади українські. Він з'ясував женовській аудиторії, що завдання Foyer Slave полягає в тому, щоб показати, що по-за цим словом Foyer стоїть ціла низка народів — поляків і чехів, росіян і українців, болгар і сербів, словенців т. и. і що ці народи різняться між собою дуже сильно і мають свою індивідуальність, свою особистість.

Женева є тепер надто важливий політичний і культурний центр і нема чого додавати, що утворення такого безстороннього і строго наукового семінару славистики буде корисним, як для всіх слов'янських народів, так і зокрема для нас, українців. Коли про нас саме в Женеві знають більше навіть ніж в других містах і державах, то все ж це знання є трохи поверхове. Ми сподіваємося, що Foyer Slave своїми курсами, поодинокими викладами і виставами, і може нарешті публікаціями, сприятиме поглибленню знання і про Україну.

О. Ш.

Гаагська Академія міжнародного права.

Академія Міжнародного Права в Гаазі, яка вже існує шостий рік, являє собою осередок вищих студій з міжнародного права (публічного та приватного) та наук, зв'язаних з ням. Виклади провадяться найкомпетентнішими людьми різних націй у мові французькій протягом двох літніх місяців: липня й серпня. Шляхом конференцій та семінарів професура знайомить слухачів з різними матеріями міжнародної юриспруденції та законодавства як теоретичними, так і практичними. Курс поділяється на два періоди, рівновартних по ідеї, а різних що-до змісту викладів. В обсяг кожного місячного періоду входять такі проблеми: історичний розвій міжнародного права, засади публічного міжнародного права, засади приватного міжнародного права, спеціальні предмети приватного міжнародного права, міжнародне адміністративне право, міжнародне комерційне та економічне право, міжнародне фінансове право, міжнародна організація, міжнародна юриспруденція та інші побічні питання. З кожної галузі зачіпляється заздалегідь усталене програмом питання в залежності від особи, яка провадить виклад. Так минулого року розбиралися такі теми: вплив французької революції на розвій міжнародного права в Східній Європі (п. Міркін-Гецевич), обоснування обов'язкового характеру міжнародного права (п. Брієрлі — Оксфорд), державні унії (п. Пільотті — Італія), доктрина побуту в міжнародному приватному праві (п. Магалесс — Португалія), конфлікт законів у продажу (п. Багге — Швеція), міжнародний режим вільних зон у морських портах (п. Гаас — Франція), міжнародна кооперація в фінансній справі (п. Ейснауді — Італія), поступ обов'язкового арбітражу від часів ство-

рення Ліги Націй (п. Шіндлер — Швейцарія), закінчення та розв'язання трактатів (п. Мак Нер — Англія), кодифікація міжнародного права в Америці (п. Урруція — Колумбія).

Осідок цієї Академії є в знаному всім Гаазькому Мировому Палаці.

Що-року з усіх країн світа з'їздяться туди слухачі з вищою освітою. Доступ до Академії не може бути заборонений особам з докторським ученим ступенем, урядовцям дипломатичної або консулярної служби, старшинам армії та флоти. В інших випадках рішає адміністрація Рада Академії. Минулого року було 366 слухачів, з котрих голандців 132, інших націй — 234. Було заступлено 42 країни. Україну представляли д-р Клуний (Прага) та І. Гончаренко (Навсі).

Всі слухачі Академії мають право входити, яко члени в Асоціацію Слухачів та бувших Слухачів Гаазької Академії Міжнародного Права, якою керують загальні збори, рада та бюро. Рада складається з одного або двох представників від кожної національності. Тому, що українців до минулого року не було, то й справа з визнанням української Групи, яко окремої національної, не була розв'язана. Обидвом представникам доводилося вести нерівну боротьбу з забобонними поглядами на Схід Європи, нерівну вже й тому, що малоса діло не так із слухачами, як з кураторією, членами якої є де-хто з малосів. В цій справі було скеровано українськими слухачами листа до кураторії, у відповідь на який (13 листопаду 1928 року) голова Бюро Асоціації повідомував, що «компетентні органи Академії прийняли до відома його зміст». Але як остаточно вирішена буде справа з визнанням української Групи, — покаже ідеальне майбутнє, діяльну участь у якому мусять взяти не тільки бувші або майбутні слухачі, а й свідоме українське громадянство. Бо як ніяк, Академія Міжнародного Права в Гаазі є великою трибуною, навіть для успіху української загальної справи, бо там доводиться зустрічатися часто з тим, моряв, мозком різних міністерств закордонних справ, міністерств юстиції то-що. А крім того велике ім'я України вимагає, щоб заглядав що-року туди бодай один представник — чи доктор прав чи старшина, чи службовець міністерства закордонних справ чи навіть студент права. Звичайно, вимагається від нього знання французької мови.

Українці не можуть дозволити собі на таку розкіш, як інші держави, а саме утворення чисельних стипендій. Але українці можуть і повинні утворити бодай одну стипендію в 100 гульденів (що найменше) річно для свого представника, тим більше, що досвід минулого літа довів подібну можливість: українські громади в Омекурі, Кютаґажі, Люксембурзі та поодинокі особи спромоглися піддержати, напр., п. І. Гончаренка протягом одного періоду викладів. Думається, що коли громадянство зупиниться над цим питанням своєчасно, то з легкою душею кошту в 100 гульденів буде зібрано. А починати це шляхом підписних листів та пожертв можна вже й тепер. В цій цілі варто було-б утворити комітет з представників громадських організацій та бувших слухачів Академії, як практичних порадників. Українське т-во правників не може залишатися глухим, бодай, в чисто правничих питаннях.

***

---

3 життя й політики.

Наші в столиці. — Солодкі зустрічі і кислі ділові розмови. — Про боротьбу з шкідливими впливами в національних літературах або про совітського письменника Бориса Грінченка. — Од Миколи ІІ до Кагановича.

Сталася, як констатує совітська преса, «епохальна подія». Цією епохальною подією є поїздка «пролетарських» українських письменників

до Москви для встановлення контакту і порозуміння з представниками «братньої» російської літератури і російськими совітськими чинниками. Офіційно поїздка відбулася з ініціативи і запрошення об'єднання совітських російських письменників РСФСР. Але з вяснення всіх обставин поїздки не можна сумніватися, що ініціатива цієї зустрічі, ініціатива улаштурування «українського тижня» у Москві йде далі й глибше. Про справжнє походження цієї ініціативи говорить промова Кагановича, якому, як представникові ЦК ВКП, українські письменники в Москві склали візиту, засвідчуючи свою пошану і відданість; в промові, зверненій до української делегації, Каганович зазначив висунену ЦК ВКП директиву: «Треба ліквідувати роз'єднаність між українською і російською літературою, розбрат між національними культурами». («Ком.» ч. 39 з 16. II). Очевидно в виконання цієї директиви ЦК і було мобілізовано відповідні чинники російської і української совітської суспільности. Слід одзначити, що при цій нагоді українські письменники виявили значно більше захоплення і ентузіазму, як представники росіяни.

Зустріч українських письменників з представниками російського совітського громадянства відбувалася з додержанням звичайного ритуалу совітських урочистостей. Була урочиста зустріч на московському двірці з прапорами, делегаціями і промовами. В числі цих промов була між иншим промова представника червоної армії, який підкреслив, що червона армія в свій час «оборонила» Україну від ворогів капіталістів і пообіцяв їй надалі її «боронити». Була урочиста зустріч української делегації з прелегарськими письменниками РСФСР в будинку Герцена, зустріч з представниками російської совітської і партійної суспільности в будинку українського представництва в Москві. Возили українську делегацію на московські фабрики і заводи зав'язувати братерське єднання з російським пролетаріатом; при чому це було організовано так добре, що, їдучи на один із заводів, українська делегація, не маючи провідників, як переказують московські «Известия», заблудилася і спізнилася на шістьох години. На всіх цих прийняттях і зустрічах говорилося традиційні промови про світову соціалну революцію, про жовтень, єдину інтернаціональну культуру то-що. Виконувався неминучий для совітських урочистостей шаблон, і ад як-м сподіється докладніше не цікаво. Завершивши справу «єднання» в Москві, частина української делегації ще не мала часу задоць і поїхала продовжувати «єднання» до Петербургу.

По-за цією декоративною частиною українського тижня в Москві треба одзначити пристосоване до цього часу відкриття виставок української графіки в Державній Академії Художніх Наук і української художньої літератури в московському українському клубі й ділові наради, які відбулися в справі здійснення братерського «єднання» між українською і російською суспільністю. Одна з цих нарад була партійна — при АППВ ЦК ВКП, друга — з представниками російських видавничих організацій. Справоздання про ці наради як в російській («Известия» і «Правда»), так і в українській («Комуніст») пресі подаються дуже скупо, але складається враження, що тут йшло не все так гладко, як під час взаємної виміни привітальних промов на тему про інтернаціональну пролетарську культуру. Не треба думати, що в цьому негладкому перебігові справи про взаємне єднання багато завиявили українські письменники. Вони повністю виявили «своєрідне малоросіянам самоотверженіє», обмежили свої побажання найскромнішими дезидератами, виходячи з становища про ніби існуючу рівноправність української і російської культури в СССР взагалі, на Україні зокрема. Вони ані одним словом не згадали про ту денационалізаторську і асиміляційну роботу, яку переводять російські літературні і видавничі організації на Україні. На партійній нараді вони лише порушили справу про організацію українсько-російських перекладів художньої літератури, про організацію інформацій періодичних про українське життя в російській пресі і про культурне обслуговування української людности в РСФСР. І навіть на ці скромні прохання вони зважилися, лише зробивши перед тим ряд реверансів на адресу російської пролетарської літе-

ратури, яка, мовляв, завжди залишиться зразком для українських пролетарських письменників, і прискарживши тих своїх товаришів, які виявляють «хвильовістський» ухил. Але натикнувшись вони, як констатує «Комуніст» (ч. 35 з 12. II), на різочу непоінформованість російських товаришів у справах української літератури, яку було продемонстровано на самій нараді. Коли перед нарадою, як це вказав Пилипчук («Известия»), і як це вже знають наши читачі з попереднього числа «Тризуба», представники російської совітської суспільності цікавилися, чи нема в складі делегації М. Коцюбинського, то на самій нараді один з її учасників українського пролетарського письменника Миколу Куліша прийняв за... Пантелеймона Куліша, про що у нас так само минулого разу згадувалося. В результаті такої непоінформованості аудиторії, яка до того безумовно була ще перейнята російським великодержавним націоналізмом в його комуністичному виданні, над пропозиціями українських письменників розпочалися дуже довгі і широкі дебати, про зміст яких і російська і українська совітська преса говорить лише дуже глухо. Знаємо тільки, що торкалися таких дражливих питань, як російський великодержавний шовінізм, український націоналізм, непоінформованість росіян про українські літературні справи то-що. Після дебатів прийнято резолюції про зв'язок української й російської літератури, зміст яких так само не подається, бо їх, мовляв, передано в комісію. Так само довгі й широкі дебати розвинулися на нараді українських письменників з представниками російських видавництв. Українські письменники вказували, що перекладів з української літератури мало, що наміченого для видання з української літератури по плану (117 аркушів) російськими видавництвами так само не вистачає, що видані досі переклади є нікчемними («надзвичайно низької добротности», як лагідно кваліфікує їх «Ком.» ч. 36). Резолюції цієї наради совітська преса так само не оголошує, вона теж здана до комісії.

З того, як відбився «український тиждень» в пресі, так само можна зробити висновок, що справа єднання відбувалася не зовсім то гладко. М. Скрипник, який умістив перед поїздом до Москви статтю, присвячену їй, що була одночасно надрукована в московських «Известиях» і харківському «Комуністі», — словлював надію, що «московська преса безперечно зробить перший крок, щоб закріпити щирі і дружні взаємини». Переглянувши головні московські газети, можна сказати, що московська преса цього кроку не зробила і даного їй ЦК-ом замовлення не виконала. Опріч статті Керженцева, присвяченої висвітленню значіння приїзду української делегації («Правда» ч. 33), яка носить загальний характер, весь матеріял з приводу українського тижня це лише матеріял інформаційного і хронікального характеру.

Зате керуюча московська газета уважала за потрібне привітати українських гостей статтею М. Живова «Борьба с чужими влияниями в национальных литературах». Автор її поставив грізно питання, — чи все гаразд в національних літературах, — з погляду комуністичної ідеології, знайшов в них низку прогріхів і підкреслив необхідність боротьби з цими ухилами. В українській літературі його цюпкій викликала «ефремовщина», безпеку якої він ілюстрував твором сучасного пролетарського письменника... Бориса Грінченка: «Сам собі пан». Російську літературу в своєму огляді автор обминув, очевидно, не визнаючи для неї потреби боротьби з чужими впливами. Література, яка користується тою мовою, що нею писав Ленін, само собою мусить бути вище над підозріння!

Навіть так лояльні українські письменники в тих інтерв'ю з приводу подорожі, які улаштували з ними «Комуніст» і московські «Известия», — навіть вони по-між безконечними уклонами на адресу російської культури і літератури часами висловлювали такі думки, які росіянам сподобатися не могли. О. Слісаренко згадував, що добросусідські відносини між українцями і росіянами досить поповсані безтактними виступами поодиноких товаришів, посилаючи по всім даним цей закид не на українську адресу. М. Майський говорив про безодню між українською і російською культурою.

рою, яка існує сотні років, та пригадав, як недавно в Москві шукали живих Франка та Гоцюбинського («Ком.» ч. 31). А перебуваючи вже в гостях в Москві, Микитенко на запитання співробітника «Известий» (ч. 38) про значіння їхнього приїзду, досить таки безтактно заявив: «як шкода, що нас запрохали лише на дванадцятому році революції!». Навіть сам М. Скрипник в своїй барабанній статті з приводу подорожі, про яку ми згадували, навіть він плутається; навіть для нього хоч «перелом історичних співвідношень між українською і російською культурою» вже й стався, але «уламки» непорозуміння між ними ще існують.

Але не зважаючи на всі ці сумніви і рефлексії, сорок чоловік українських письменників таки до Москви поїхали і демонстрували братерське «бднання» двох «братніх» народів і двох «братніх» культур. Чи приходитьсь дивуватися цьому? Адже-ж становище совітського письменника зобов'язує. Коли український совітський письменник, письменник, що має честь працювати в тій літературі, яку репрезентували Шевченко, Франко і Леся Українка, докотився до того, щоб констатувати, що «радянські умови для літератури такі, що кращих українська література не сподівалася», щоб прийти до висновку, що совітська цензура боронить літературу» (стаття гол. редактора «Життя й Революції» І. Лакизи в листопадовій книжці цього журналу: «Про сучасність у сучасній літературі»), то чому йому, цьому письменникові, не поїхати до Москви?

М. Скрипник сподівається, що українська еміграційна преса, «ті мерзениі люде», для яких «за сімома печатами закритий вхід до розуміння вірних братерських відносин в нашому Радянському союзі», — считить «люте виття» з приводу цієї поїздки. Думаємо, що цієї приємності робити п. Скрипникові не варто. Не варто, бо тої «найбільшої епохальної події, що відіб'ється на всьому подальшому ході культурного і революційно-літературного будівництва і України і РСФСР і всіх націй і народів СРСР», яку хочать зробити з московської подорожі її учасники, тут не сталося. Московські подорожники відновлюють лише перервану нитку «національно-ї традиції», підтверджують, що властивості нації зльові української психики лишаються незмінними, не зважаючи на всі перевороти і політичні і соціальні революції. Уже давно, більше сотки років тому, було відзначено, як одну із особливостей нашої національної психики, «свойственную малороссіянам самоотверженность»; в зв'язку з цим червоною ниткою через цілу історію України, з часів її приєднання до Москви, тягнеться історія тих українських депутатів і делегацій, що в ім'я нації свідчили про відданість Україні Москві. Їздили вони до московських царів, російських імператорів. Чому-ж було не поїхати тепер і не засвідчити своїх вірнопідданчих почувань ЦК ВКП в особі Кагановича? Перервана традиція українських депутатів, яку була закінчила, здається, подорож тих волинських селян з «Союзу Руссако Народа», яких возив до царя арх. Віталій, тепер відновлена українськими совітськими письменниками.

Глибоко певні ми лише в одному: дальша історія України і її взаємовідносин з росіянами не будуть визначені цією «пролетарською» делегацією, як не були вони визначені довгою низкою попередніх. Хоч мабуть учасники тамтих делегацій так само вважали свої поїздки подіями епохального значіння.

В. С.

---

3 міжнародного життя.

Ліга Націй та національні меншості. — Десять літ 3-го Інтернаціоналу.

Інтерес до 54-ої сесії Верховної Ради Ліги Націй зосереджено було на питанню про охорону прав національних меншостей, яке було поставлено на денний порядок з одного боку — німецьким міністром закордон-

них справ, а з другого — представником Канади. Причини до постановки цього питання нагромаджувалися здавна; приводом до того стали зазначені свого часу на цьому місці сперечання між німецьким та польським міністрами закордонних справ на минулих зборах Верховної Ради в Лугоно.

Як відомо, справа тоді йшла про німецьку національну меншість у Горішній Сілезії, що припала, згідно плебісциту, Польщі. Німецький міністр, прослухавши промову польського міністра, стукнув кулаком об стіл і зробив заяву, що на ближчих зборах Ради поставитиме питання про охорону національних прав меншостей в цілому його обсязі. Свою гнівну обіцянку Штреземан виконав, але не до кінця, а так мовити лише на половину. Він поставив питання не по суті взаємовідносин між державою та її національними меншостями, як того можна було чекати, а лише про ту формальну процедуру, яку переходять у Лізі Націй скарги меншостей і яка властиво являється перепорою до того, щоб ті скарги могли мати якісь-будь позитивні для меншостей наслідки. Аби поліпшити становище меншостей в Лізі Націй, німецький міністр висунув певну пропозицію про зміну наведеної процедури. В тому самому напрямі складена й пропозиція представника Канади сенатора Дандіорана.

Треба сказати, що ця процедура справді таки абсолютно не дає меншостям ніяких гарантій щодо їхніх скарг, хоч би й самих справедливих. Інакше, однак, воно й не могло бути. Ліга Націй, на думку її ініціатора, американського президента Вільсона, мала бути не тільки, а саме вищою нацією, народом, з державою, згідно з англійсько-французькою традиційною і офіційною правовою термінологією. Під назвою Ліги Націй вони встановили Лігу Держав, інтереси яких дуже часто не тільки протилежні, але й просто ворожі інтересам тих націй, що, як меншості, волею історичної долі, входять до їх складу.

А всім національним питанням від того звичайно не зникли. Велика війна, що велася, між іншим, і під гаслом визволення національних меншостей, наслідком своєю, справді, мала визволення деяких із них, але одночасно з тим породила й нові національні питання, подекуди гостріші від тих, що були й каламутили життя європейських держав до війни. Гостріші тому, що за час великої бурі національне почуття загартувалося й заострилося взагалі у вогні боротьби і надії на перемогу. А по-друге ще й тому, що до складу національних меншостей ввійшли в новоутворених чи збільшених державах уламки таких народів, що звикли бути коли не правдивою більшістю, то принаймні — пануючою. Досить вказати для ілюстрації вже хоч би на те, що після війни на позиції національних меншостей німці опинилися скрізь і всюду: у Франції, Італії, Югославії, Угорщині, Румунії, Чехословаччині, Польщі, Естонії, Латвії і т. ін.

Тому Ліга Націй обмишляти цього питання не могла, але й вирішити його було їй не по силі. Перешкодив їй в тому самий її статут, а також ототожнювання розумів нації й держави. По-перше, не всі національні меншості мали право на охорону Ліги Націй. Мали це право лише ті з них, що їх охорона була гарантована договорами, а така охорона зазначена лише в договорах з меншими державами; на більші з них, як напр., Німеччина, таких обов'язків договори не накладають. По-друге, саму охорону прав меншостей члени Ліги Націй, — і то дуже впливові серед них, стали й перемінні члени Верховної Ради, — розуміли, як засіб до можливості скоріше досягти повної асиміляції цих меншостей з національною більшістю в державі. До того для Ліги Націй неясним було, а може зостанеться й зараз, саме розуміння національної меншості. З деяких дискусій та означень Ліги Націй виходило так, що цілий народ, коли він поневолений увесь, можна було уявляти собі меншістю, бо кількісно в державі був меншістю. Як на відгомін того можна вказати, що один дуже видатний французький політичний письменник ще цими днями

проголосив, що після війни вже нема такого факту, щоб цілий народ був поневолений, як то було до війни з чехами, поляками то-що. Йому просто не приходить до голови, що український, грузинський, вірменський і т. и. народи не національні меншості, а цілі означені нації.

Під впливами таких ідей та уявлень і склалася на протязі 1919-1921 років процедура проходження в Лізі Націй скарг національних меншостей. Формально справа ставилася в такий спосіб. Усяка визнана договорами національна, релігійна, обласна то-що меншість мала право подавати до Верховної Ради Ліги Націй скаргу на порушення її прав державою, до складу якої вона належала. Скарга мала поступити до секретаря Ліги, секретарь передавав її до т. зв. «комітету трьох», обраного спеціально для тої мети Верховною Радою. Комітет трьох розглядав скаргу. Визнавши її виправданою, він передавав її до Верховної Ради, де вона й ставилася на обговорення на публічних зборах сесії Ради. Коли ж комітет трьох визнавав скаргу невинуватою, то ходу їй далі не було, вона йшла в непамять, і навіть автори скарги не могли офіційно довідатися про її долю. При тому, при розгляді справи комітетом, могли бути присутніми і давати свої пояснення лише представники заінтересованої держави; представники ж меншости права того не мали. Не мали звичайно воли такого права й тоді, коли їхня скарга доходила таки до Верховної Ради; там вони могли стежити за справою лише з місця, призначеного для публіки, але що правда за цих там мав говорити докладчик.

На початках чинности Ліги Націй скарг меншостей поступала велика сила. Всі вони акуратно реєструвалися у секретаріаті, потім передавалися до комітету трьох. У Комітеті, як правило, скарги ці знаходили свою можливість, а коли де-які все-ж доходили до Верховної Ради, то були так спрепаровані, що наслідків од того для меншостей не могло бути жадних. Тому скарг тих стало прибувати все менше і менше, а в решті за останній час вони зовсім припинилися, бо, як подають про те іронично де-які газети, меншості зрозуміли, що охорона їхніх прав перетворилася в охорону права держав порушувати їхні права.

Щоби виправити цю процедуру, її подали свої проєкти канадійський та німецький представники в Лізі Націй. Проєкт канадійського сенатора мало що міняє в цій процедурі. Він пропонує, щоб меншості перед тим, як звертатися до Ліги Націй, зверталися спочатку до урядів своїх держав, і лише тоді, коли справа не була тим урядом залагоджена, зверталися б уже до Ліги Націй. Ширше ставить справу німецький міністр. Він пропонує скласти наперед дослідну комісію, аби вона вивчила цілу справу й представила проєкт нової процедури розгляду петицій та скарг меншостей. До того проєкту мало б бути заведено право меншостей давати свої пояснення перед відповідним комітетом, а також і встановлення певних гарантій в тому, що відповідні держави взагалі будуть виконувати свої обов'язки перед меншостями.

Пропозиції ці внесено було на порядок денний Верховної Ради; Штреземан, Бріан, Залеский та представники Малої Антанти виголосили з цього приводу свої промови, і Рада прийняла одголосно відповідну резолюцію. Резолюція говорить про те, що всі проєкти та висловлені з їх приводу думки було передано докладчикові для виробки по цьому питанню доповіді для ближчої сесії Верховної Ради, що має відбутися в червні поточного року. Докладчиком обрано японського представника Адачі, а на допомогу йому мають стати іспанський представник Кінонес де Леон та англійський — Остен Чемберлен.

Сенсація, якої чекала преса в зв'язку з виступом Штреземана, не відбулася, а справа національних меншостей, як була, так і зосталася в межах формальної процедури, яка може буде трохи поліпшена на майбутній сесії Верховної Ради. Але тим питання контроверзи між нацією та державою вирішено напевно не буде, бо шукати його треба в иншій площині.

* * *

Цими днями минає десять літ існування 3-го Інтернаціоналу. Як

відомо, народження большевизму датується не цим днем. Існували вони й до того, але переходувалися по шерегах партії соціал-демократичної, бо на збудування власної міжнародної організації бракувало їм й матеріальної і ідеологічної бази. База ця — принаймні матеріально — знайшлася лише тоді, коли Ленін із своїми товаришами захопив Печербург і Москву і завоював майже цілий схід Європи. Лише тоді з'явилася й потреба заснування комуністичного Інтернаціоналу.

На думку Леніна, а би СССР міг існувати і розвиватися, треба було б, щоб він був не одинокою в світі комуністичною державою, а щоб навкруги його, в Європі й по цілому світі, повстали аналогічні з ним держави. Треба було б завалити всі інші не-комуністичні державні організації, роздмухати світову революцію, і на тлі її пожарищ закласти в цілому світі єдиний СССР. Те, що перевели на сході Європи московські большевики, 3-ій Інтернаціонал мав перевести, під проводом Кремля, на цілій земній кулі. Планетарний розмах вимагав і планетарних засобів. На що ціль кинула була червона Москва сотні мільйонів золотих рублів; виявлено не аби яку організаційну енергію, виправлено до світу видавчих по своїх здібностях комуністичних агентів.

На перших порах все йшло гаразд. В Європі й по цілому світі, як гриби після дощу, наплодилися комуністичні партії та угруповання, де таємні, де явні. Використано для того було всі ті розрухи, що такі природні після великої війни, всі завірюхи для всіх народів, всі незадоволення, соціальні, політичні й національні, де б вони і з якої причини не вставали. Нарешті, — і це особливо зручно й безсоромно було зроблено, — використаний був той широкий ліберальний і демократичний дух, що ним до такої міри овіяне було післявоєнне людство.

Сила Москви і 3-го Інтернаціоналу наростала, здавалося, день од дня, і був час, коли ця сила стала для одної частини Європи кошмарним пострахом, а для другої — вабливою мрією, коли по цілому старому континенті загуло передчуття комуністичної бурі. Москва готувалася до перемоги. У середній Європі зачиналися розрухи, підготовлялися бунти, із сходу на захід рушила комуністична військова навала. Було це в 1920 році. Московська армія стояла вже над Вислою, підступала до Румунії, аби звідти податися до середньої Європи.

Це був вершок большевицьких надій та сподіванок; з того ж часу треба датувати й їхній спад. На берегах Висли та в українських степах розплилася військова могутність московських комуністів. До Європи вони не дійшли, а тим часом європейське населення використало час і політичною та економічною консолідацією своїх справ утворило таке заборолло проти анархічних змагань євро-азійського комунізму, що вже годі було розбити його самою зручною агітацією. Європейський жах перед Москвою дуже скоро перетворився в погорду, привабливість зникла і пригварилася.

Утративши ґрунт у Європі, кинулася Москва до Азії та інших суходолів. Спочатку там їм також повелося добре, особливо в Китаю, але дуже скоро й там перемога зміняється поразкою, і зараз коли є ще у большевиків де-які вигляди, то це «розбурханому повстанням Афганістані, але й там вонч безнадійні, коли розрахувати справу на довгий час.

Світові справи йдуть уже тепер мимо московських комуністів і повертаються проти них. Сила їх держави маліє на очах, чинність 3-го Інтернаціоналу сходить на маївці. Десять літ існування комуністичних партій в Європі вказує не на розвиток їх, а на повний занепад. Вони маліють числом членів своїх, розбиваються на ворожі групи, дезорганізуються з причини відсутности і матеріальних засобів, і ідеологічного захоплення.

І сьогодні підтримує їх ще лише факт існування СССР — комуністичної держави. Впаде вона, й розвалиться усі комуністичні партії по цілому світі. Люде, що працювали в них ради грошей московських, перекинуться до якихось інших грошей. Та ж невеличка купка «праведників», що з великого розуму справді вірили в московських пророків, запроситься

знову до соціал-демократії, або утворить якусь непотрібну і ніким не визнану спеціальну секту.

Ждати цього часу залишається вже недовго. Знають це й самі більшовики. Тому мабуть вони й не святкуватимуть десятилітнього ювілею свого 3-го Інтернаціоналу, принаймні про те нічого не чути. А вони ж таки дуже охочі до всяких свят.

Observator.

З преси.

«Journal de Genève» ч. 55 з 23 лютого с. р. містить статтю під заголовком «Він хотів сказати: Україна» — про подорож Томи Кампбела, американського фермера, що поїхав до совітів, на прохання ССРСР, щоб приглянутися і вивчити на місці реорганізацію методів культури хліба. Кампбел бачився там із керівниками головних сільсько-господарчих інституцій, і по словах «British United Press», висловив думку, що

«Росія стане знову житницею світа».

Швейцарська газета, скептично ставлячися що-до оцінки Кампбелем совітів та до тої ролі, яку відіграє його поїздка, і хто з неї виграє, одначе серйозно ставиться до проблеми «житниці світа», і поділяє його надію, що схід Європи зможе знову нею стати, але при одній умові...

«Conditio sine qua non». Незалежна Україна! Бо-ж не треба робити ілюзій: коли існування людини попало в гру, вона не буде старатися для слави. Поки українець бачить, що він працює «pour le roi de Prusse», хазяїна з Кремля, поки лишки, що він продукує, конфіскуються або купуються по такій ціні, що не оправдає зайве зусилля, поки навіть успіхові, що він має, заздрять, поки придбання худоби для роботи автоматично його ставить в класу т. зв. «куркулів», — звичайно, він не йтиме до розвитку продукції: ніщо його до цього не підштовхує, навпаки, це все підрізує йому всі можливості.

Але зробіть селянина вільним, дайте йому легкий режим... капіталістичний, коли клієнт згодний платити за те, що він братиме, коли продавець має право поставити свою ціну, і ви побачите велику зміну. Тоді більше не буде виключно лихого підсоння, дефіцитного врожаю, голоду. Елеватори Одеси наповняться знову, і українське дзерно знов попливе через протоки до Європи, так як передірає Кампбел. І в Женеві робітник купуватиме кіло хліба за 25 чи 30 сантимів, як і перед війною, бо з цінами, в доларах, Канади й Сполучених Штатів, з спекулятивними цінами, що їх диктують великі американські хлібні «frools'и», зіткнуться помірковані ціни, що їх запропонує селянин із Східної Європи, який буде радий продати із заробком, що його так довго йому відіймали».

Далі газета, торкаючися боязкості росіян вмерти з голоду без України, на підставі цифрових даних підкреслює, що

«в дійсності, Росія, яку годує Надволля та Сибір, може жити без України».

Тут ходить не про життєві інтереси Московщини, а про те, що

«росіяне це мають охоти одмовитися від такої багатой країни, від такого пильного і старанного робітника, од «свого» найбільш одкритого морського фасаду...»

Не можемо не одмітити виступу «Journal de Genève», до речі старого приятеля України.

* *
*

В кінці лютого большевики справляли 11-ті роковини існування червоної армії. Відповідні статті відповідних чинників густо появились в совітській пресі. Накази з привітаннями, починаючи від самого Ворошилова й кінчаючи начальником військової округи, — полетіли до полків червоної армії. В цих статтях і наказах, які всі по шаблону скроєні, є про все: про історію армії, про її боротьбу проти буржуазії й капіталу, про підвищення індустріалізації й техніки, про підвищення урожаю, і врешті про напад Європи, що готується проти СРСР, та про мирні наміри московських «миролюбців». Взагалі ціла енциклопедія.

Але в цих, таких шаблонних, статтях і передовицях попадаються часом і справжні перлини совітської журналістики. Ось напр. передовиця «Известий» ч. 45 з 23 лютого с. р., говорючи про заслуги червоної армії, впевняє всіх в тому, що до реалізації совітського раю — недалеко.

«Краї наш, одвойований від капіталістів та поміщиків, — пише передовик, — бурно індустріалізується і гігантськими кроками йде до соціалізму».

І зараз же, ледве поставивши цю крапку, з таким же запалом продовжує:

«Правда, у нас ще бракує краму, правда, у нас є перебої в постачанню хліба населенню, правда, ми маємо ще мільйони неписьмених селян, які живуть у варварських, допотопних умовах...»

«Гігантські кроки» й «допотопні умови». Що й казати. — справді недалеко.

* *
*

Несталість совітської влади вже починає почуватися і у центрі. Навіть в наведеній передовиці находимо нотку непевности і умовности сучасного стану совітів. Той же передовик, говорючи про труднощі, каже:

«Через ці труднощі треба пройти, їх треба побороти. І у нас є підстави думати, що в найближчі два-три роки ми їх остаточно поборемо, як-що буде міцною і єдиною більшовицька партія, як-що робітничачкласа й селянство підтримають партію й пролетарську державу в їхній боротьбі за здійснення гасел Октябрської революції» (ростріл наш).

А як не підтримають? А як не буде «міцна і єдина більшовицька партія»? А докази цього «не» вже пробиваються по-за «міцні й єдині» стіни Кремля...

* *
*

Українські совітські газети теж надрукували багато статей з приводу 11-тих роковин червоної армії. Здебільшого переклад статей і відозв Ворошилова, Уншлихта, Бубнова то-що з «Известий». Але є і укр. автори. Ось один в «Комуністі» ч. 45 з 23 лютого с. р., підписавшись Вечфінським, пише про «Повітряну флоту на Україні за 11 років». Подаючи історію совітської авіації, згадує він, що в 1919 році більшовики при появленню Денікіна

«вирішили старанніше евакувати цінне майно повітрофлоти, ніж це зробили німці. Лише з самого Києва вивезли до Москви близько 300 ваг. авіоповітряного майна. Не забули й про школи, і про заводи».

Маленька, але характерна деталь. Маленька історична справка. «Вивозка» сьогодні не повітроплавного майна, а хліба, цукру, вугілля то-що, і не сотками, а тисячами вагонів з України до Москви — ця «вивозка» точиться роками...

* *
*

На першій комсомольській конференції УВО (Української Військової округи) виступав із великою промовою сам тов. Блюхер, командувач війська УВО. («Комуніст» ч. 44 з 22. II. 29). Він говорив про ролі комсомолу в бойовому підготуванні, і між иншим, торкаючися питання про чистоту «класового виховання», одзначив що основним ненормальним явищем серед молодшого начскладу є те,

«що молодший начсклад не завжди може протиставити правильну лінію нездоровим «селянським гаслям», часом плентається в хвості цих настроїв, а в окремих випадках буває й приводцем...»

Тов. Блюхер вважає, що ці явища є наслідком того принципу комплектування, якого притримувалися минулого року, а саме:

«до школи брали, головним чином, фізично здорових та письменних».

Отже, щоб запобігти цим «нездоровим настроям», якими перейнятий «фізично здоровий і письменний» — молодший начсклад, тов. Блюхер заявляє, що на цей рік вони

«дали новий керунок полкових шкіл. Краще зробимо якісь послаблення що-до письменности та фізичного розвитку, але дамо здоровий соціяльний склад».

Коли б ці слова належали якомусь совітському публіцистові, ну, то може, якось не помітно було б, але коли такі речі говорить сам тов. Блюхер, та ще й носитель такого історичного прізвища, — то дійсно треба дивуватися «чудесам в решеті». Чи не почуває інтуїтивно сам тов. Блюхер на собі оце «послаблення що-до письменности та фізичного розвитку»?

* *
*

На пленумі всеукраїнського комітету гірників обговорювали причини невиконання виробничої програми, яка мусіла б йти «гігантськими кроками». «Комуніст» ч. 44 з 22 лютого с. р., пишучи про цю нараду, подає, що при обговоренню

«у виступах господарників і профпрацівників була гостра взаємна критика. Обидві сторони обвинувачували одна одну в недостатній роботі».

І ця «взаємна критика» викрила дійсні причини. Тов. Ломов повідомив, що

«Докбас у першому кварталі загубив 15 міл. пуд. палива тільки на одних прогулах з неухважних причин».

Але крім прогулів, існують ще й «марнотратство часу й сил», недбальство, «спецідство», «негосподарність», «невикористання, як слід» то-що.

Але чи не найголовнішою причиною є дезорганізація й непорозуміння самих керовників. Тов. Лимарев заявив, що «правління Донвугілля засипає рудоуправи великою кількістю обіжників, надсилає численні накази»,

«при чому один наказ суперечить другому».

При таких умовах совітські «досягнення» робляться справді невлотимими примарами.

* *
*

Не можна сказати, щоб росіяне не шукали рішення національної проблеми на територіях бувшої Росії. Черновці вигадали «Лігу Наро-

дов Востока», імператор Кирило визнав помилково незалежність України і Кавказу, большевики теж визнали і націоналізують, але по своїому, Керенський сердито згадує, що свого часу не дос ть енергійно поведився з українцями... Одно «Возродження» і досі не мало свого нового погляду на це питання. Аж врешті в ч. 1378 з 11 березня в статті «Національні рухи в середній Азії» Н. Тімашев нарешті виклав усю мудрість правовірних московських монархістів на предмет склеювання російської розбитої імперії:

«Своєю національною політикою большевики розкидали комашник і дали змогу розвинутися і зміцнитися своєрідній психології напів-інтелігентів, які завжди і всюди за самовизначення, тому, що лише воно відкриває перед ними блискучу перспективу — стати на місце, призначене інтелігенції. Майбутній Росії доведеться спертися на народні маси, які інтуїтивно приймають імператорську ідею, як таку, що дає їм найбільше шансів миру і найменше оподаткування. Одна велика держава, як добре відомо, обходиться населенню дешевше, ніж багато маленьких. Звільнити окраїни від засилля політиків з напів-інтелігенції, ось один з важливіх пунктів тактичної частини нашої майбутньої крайньої програми».

Критикувати такі погляди, як «лише в Москві є справжні інтелігенти», або що «велика держава коштує дешевше ніж багато малих» — вряд чи випадає. «Інородцям» варто лише запам'ятати, що «Возродження» і Тімашев практично пропонують старий, випробований і большевиками теж переведений в життя, спосіб рішення національної проблеми: нищити чужу інтелігенцію всіма способами, — це найкраще метода тримати народи в руках. Ось такі перспективи національного миру має московська правниця.

З широкого світу.

— Чеський парламент прийняв в першому читанні проєкт закону про торговельний договір з Францією.

— Новообраний голова православної церкви в Албанії розіслав до всіх автокефальних православних церков повідомлення про створення окремої Албанської Церкви і святого синоду.

— 1 березня англійський міністр війни Лемінг-Чорсінгтон Евенс, захищаючи в парламенті проєкт бюджету свого міністерства, подав надзвичайно інтересні дані про склад англійської армії і про реформу озброєння в напрямі чим більшої механізації його.

— Велика Фашистська Рада закінчила вироблення списку кандидатів на вибори до корпоративного парламенту, що мають відбутися 24 березня. В голосуванні візьме участь 10 мільйонів люду.

— Невідомі пробували невдало зірвати будинок парламенту Квебекської провінції в Канаді.

— Японський прем'єр-міністр, відповідаючи в парламенті на запит щодо діяльності 3-го Інтернаціоналу в Японії, заявив, що японський уряд готовий вжити всіх заходів проти московських большевиків.

— В По відбувся національний конгрес 9 тисяч франц. хлібороб. г-в, що об'єднують 1 міль. членів.

— Ратифікували пакт Келлога: Португалія, Данія, Нідерланди. До цього часу всього ратифікувало або заявило бажання приєднатися до пакту Келлога 62 держави. Її досі ніяк не висловилися лише Аргентина й Бразилія.

— В німціцькому рейхстазі відбулися дебати в справі зміни Веймарської конституції, яка на думку націоналістично-настроєних елементів надто багато дає прав законодавчій владі і замало виконавчій.

— Еспанський король відмовився прийняти групу бувших парламентських діячів, що мала на оці настановити на повороті до конституційного режиму.

— Відбула чергове засідання французька міжміністерська комісія вистудіювання справи падаючих тубольцям колоній виборчих прав до палати депутатів.

— Розпочато переговори в справі поновлення конкордату в Пруссії; папський нунцій в Берліні передав проєкт його до Риму.

— Капгаузьський парламент 62 голосами проти 51 остаточно ратифікував німецько-південно-африканський комерційний договір.

— До Парижу прибув новий китайський посол Као-Лю.

— Китайський уряд запроєктував повну судову реорганізацію; нові цивільний і комерційний кодекси має бути введено з 1 січня 1930 р.

— Франц. палата після промови Бріяна ратифікувала пакт Келлога; за голосувало 561, проти — 12 комуністів.

— У Берліні арештовано росіян В. Орлова і Сумарокова, що сфабрикували фальшиві документи для обвинувачення американських сенаторів Бора і Моріса в одержанні хабарів від большевиків.

— Польські влади розпочали підготовання свята 350 ліття з часу повстання Вілезького університету, що його заснував король Стефан Баторій.

— Комісія розслідування загибелі дирижабля «Італія» подала Муссоліні свій доклад, в якому між иншим осуджує помилки командування, що їх допустився ген. Нобіле.

— Вагабітів, що напали були на Ірак, розбито англійською повітряною ескадрою.

— 31-ий президент Сполучених Штатів Гувер приніс присягу на вірність конституції і приступив до виконання своїх обов'язків. Гувер уже сформував свій кабінет міністрів.

— В Калькуті під час маніфестацій арештовано лідера індійських націоналістів Ганді і того-ж дня випущено під заставу.

— Наступну сесію Ради Ліги Націй, що має відбутися в червні, запроєктовано відбутися в Мадриді.

— В перший раз за двіста років один далець перейшов по кризі з Данії до Німеччини і назад.

— Бувший генералісімус короля Аманулі — Надір-хан розпочав посередницькі переговори між племенами з метою замирення. Становище короля Аманулі в Кандагарі покращало, але його наступ на Кабул не підтверджується.

— Конфлікт між центральним китайським урядом і Халькою розростається; з обох боків інтенсивно ведуться військові приготування і мобілізація; нова війна майже не минуча.

— Вибухло велике повстання в Мексиці; беруть в ньому участь головним чином реакційні і католицькі елементи. Перші успіхи повстанців змінилися невдачами. Газети подають, що певно урядове військо під команду був. президента ген. Калеса вийде переможцем.

— За 1928 рік в європейській Франції (90 департаментів) прибавилося населення на 70.205 душ.

Українська єв. Покровська церква в Харбїні у Хїнах.

— Чехія відсвяткувала 79-ліття з дня народження свого президента проф. Масарика.

— Англійська поліція випадково розкрила особу «полковника Баркера», що в дійсності є жінкою на ім'я Валерія. Баркер по чоловікові — Сміс. Вийшовши заміж за Сміса в 1917 році, В. Баркер кидає в 1923 р. чоловіка і дітей, переодягається в чоловіче вбрання і розпочинає ряд авантажур, в тім числі жениться на міс Гавард, розходиться з нею, не викликаючи у неї і у оточення ніяких підозр, що-до дійсності своєї особи.

— Папа доручив справу організації своєї держави спеціальній комісії. Кількість папської збройної охорони збільшено з 60 душ до 150.

— В Москві при таємничих обставинах покінчив життя способом характері японський морський аташе.

— Президент Гувер скликає на 15 квітня позачергову сесію американського парламенту.

— Більшість європейських сейсмографічних станцій відчула 8 березня великий землетрус, центр якого опріділюють в районі Камчатки. З другого боку — один з вулканів Ісландії раптом почав викидати лаву.

— В справі спадщини російської емігрантки Н. Кузнецової, 2-а палата франц. цивільного трибуналу постановила, що до російських емігрантів треба приміняти лише французьке спадщинне право.

— Міжнародне бюро механічної культури в Лозані відкрило конкурс на більш удосконалений універсальний тип хліборобської машини. В конкурсі мають право участі всі члени Ліги Націй. Нагороди виносять 200 тис. швейц. фр.

Хроніка.

3 Великої України.

— При Всеукраїнській Академії Наук закладено спеціальну комісію в справі підвищення врожайности, в якій взяли участь академики та професори («Пр. Пр.» ч. 48 з 27. II).

— Старо-український словник. — Комісія історичного словника української мови УАН розпочала друком староукраїнський словник, що вміщує в собі слова з найдавніших пам'яток українського письменства до XIX віку. Використано для складення цього словника коло 1.000 джерел. Перший том міститиме слова на літери А-Ж. Тепер друкується перший випуск першого тому на літери А, Б, В в 50 друкованих аркушів. («Пр. Пр.» ч. 48 з 27. II).

— Український академик — членом Міжнародного Статистичного Інституту. — В січні місяці Міжнародний Статистичний Інститут обрав українського академика М. В. Птуху до числа своїх членів, як реперзентанта України. Серед 200 членів міжнародного Статистичного Інституту є 2 російських вчених з Ленінграду. («Пр. Пр.» ч. 27 з 26. II).

— Концертова подорож капели бандуристів по С С С Р. — До Києва повернулася українська капела кобзарів, що відбула велику концертну подорож по Далекому Сход, Сибіру, Волзі та Уралу. Подорож тривала коло 7 місяців. Влаштовано було 197 концертів, на яких перебувало 84.400 слухачів. В самому Влади-

вості капела відбула 38 концертів. Взагалі капела мала скрізь дуже теплу зустріч. («Пр. Пр.» ч. 41 з 19. II).

— Японська вистава в Києві. В Києві відкрилася 27 лютого виставка японської дитячої книжки п дитячої творчості Японії й була уже в Москві та в Харькові. Виставлено більше за півтори тисячі експонатів — книжки, підручники, дитячі газети, журнали, поети, збірники дитячої творчості. Журналів для дітей в Японії видається більше, як 50. («Пр. Пр.» ч. 27 з 26. II).

— Бібліотека жидівської літаратури. — «Культурліга» почала видавати серію книжок на 1.000 друков. аркушів, до якої увійшли твори старих та нових жидівських письменників. («Пр. Пр.» ч. 42 з 20. II).

— Комунисти до високих шкіл. — За прикладом минулого року в цьому році большевики також відряджують тисячу комунистів до високих шкіл. В минулому році на тисячу відрядженьих сов. Україна дала 200 студентів-комунистів. На Україні, для тих, кого відряджують в цьому році, встановлені гостріші академічні вимоги. Всі відряджені повинні мати скінчену професійну школу або робітничий факультет; коли вони ніде не вчилися, мусять зложити відповідний вступний іспит. («Пр. Пр.» ч. 42 з 20. II).

— Забезпечення совітською владою потерпівших від селяньського терору. — Харьківський окруж-

ний виконавчий комітет ухвалив забезпечити всіх «сільських активістів», що за період з 1 січня 1928 року до цього часу потерпіли від селянського терору. Перед відділом соціального забезпечення піднято також питання про привітання потерпілих від терору до тих, що потерпіли від контрреволюції. З бюджету окружного комітету видається потерпілим одноразова допомога. «Активістів» також будуть забезпечувати в разі потреби безплатними місцями для лікування на курортах, їхні діти будуть мати пільги при прийомі до шкіл, ясел і т. д. Вони будуть мати також переваги при одержанню сільсько-господарських машин та будівляних матеріалів, як рівно ж і пільги при плаченню с.-г. податку. («Ком.» ч. 48 з 27. II).

— Нове «самообложение». — Большевики знову примусили селян у 8.130 селах «самообложитися» на «культурні» цілі. В цих селах большевистки зібрали 18.800.000 кар., з яких 65% уже сплачено. Як большевиками витрачаються зібрані таким чином селянські гроші на «культурні» потреби, бачимо з постанови організаційного бюро ЦК КПВУ. Організаційне бюро відзначає випадки, коли деякі солітські органи букзально ламали закон про самоподаткування. Це виявилось у використанні коштів не на безпосереднє призначення їх без відому зборів селян, зокрема на платню урядовцям, придбання «віздів» для сільських рад то-що. Крім зазначених випадків зауважено також непомірне розходження селянських грошей і привитратах їх на властиві цілі. Відмічено також випадки розкрадання коштів. («Изв.» ч. 48 з 27. II).

— Утворення центр. кер-рництва вазовими шляхами та автомобільним транспортом. — Президія ВУЦВК'а постановила створити на Україні Головну Управу шосейних шляхів та автомобільного транспорту, привілюючи її в правах до Народнього Комісаріяту.

Ця Головна Управа підлягатиме московській централі. («Изв.» ч. 32 з 8. II).

— Переселенська справа. — Цього разу совітська влада намітила переселити з України на Далекий Схід, до Сибіру і Казакстану 120.000 чол. Разом з тим совітська влада ставить собі за завдання 35% переселених селян організувати на нових місцях в комуні.

— В президії ВУЦВК під час обговорення переселенської справи, говорив Скрипчик про необхідність організації національно-культурного обслуговування переселенців. До цього часу колоністи були, як відомо, об'єктом колонізаторської політики Москви і русифікувалися по прибуттю на нові місця. Але рішучої постанови в цій справі не винесено (чи це буде подобатися Москві?) й виділено спеціальну комісію для обговорення тої резолюції, яку в цій справі треба прийняти. («Пр. Пр.» ч. 38 з 15. II).

— Українізація. — Ухвалено українізувати 5 округ центрального Черноземного Краю — Острогозьку, Росошанську, Білгородську, Борисоглібську та Львівську, де переважає українська людиність. В окрузі Росошанській є 80% українського населення. Українізація має розпочатися в-осени. («Пр. Пр.» ч. 44 з 22. II).

— Перед весняною сівбою. — На пленумі Київського «окружкому» голова його Войцеховський зробив доповідь в справі підготовлення Київщини до весняної засівної кампанії, при чому зазначив труднощі переведення весняної сівби. Вказав він між иншим на те, що ячменю для засіву на Київщині цілком бракує. Але більше ніж тов. Войцеховський сказали ті, що брали голос після нього. Окремими промовчями було вказано на повну невідготовленість Київщини провести у всій повноті намічений план щодо весняної сівби. Крім того, що бракує насіння, 38% селян на Київщині зовсім не мають робочої

худоби; бракує також скрізь агрономичного персоналу по районах. («Пр. Пр.» ч. 47 з 26. II).

— До 23 лютого на Дніпропетрівщині очищено було усього 7% усього насіння. Є такі райони, де насіння очищено всього тільки в кількості 2-4% («Ком.» ч. 46 з 24. II).

— Стан хлібозаготівлі. За 20 днів лютого на Україні зібрано хліба 47.500 тон, що складає 32,2% місячного плану. («Пр. Пр.» ч. 27 з 26. II).

— Перевибори сільських рад на Україні закінчилися. Комуністів в обранних районах — 10,4%, комсомольців — 6,3%, членів комітетів незалежних селян — 45%. Жінок обрано — 17,5%.

— До Балтської міської управи обрано 25% жінок. («Пр. Пр.» ч. 46 з 24. II).

— Як проходили перевибори по селах. — Під час перевиборів сільських совітів, була багато випадків, коли місцевих комуністів та їх прибічників було селянами побито, а де-коли й забито на смерть.

На одній тільки Харківщині було під час виборів забито 6 комуністів. У зв'язку з цим Президія Харківського виконогому прийняла постанову про забезпечення сільських комуністів та всіх «активістів», що потерпіли від селянського терору.

— При суд. — Полтавський окружний суд засудив Павла Тарана та Сагісану з села Павлівці Машівського району на Полтавщині на 10 років суворового ув'язнення за вбивство комсомольця Палишка. («Ком.» ч. 46 з 24. II).

— Судова справа проти антисовітських виступів селян. — Виїздна сесія Київського окружного суду виїхала до села Рославичів Васильківського району розбирати справу 25 селян, обвинувачених в «антисовітській агітації» і «нацькуванні селян проти комуні», що сталося влітку

минулого року, коли землею большевики наділяли комуну в названому селі. («Комуніст» ч. 43 з 21. I: так описує переступок підсудних:

«Щоб стати на перешкоді наділові землею «Зірки», а коли пощастить, то щоб і зовсім ліквідувати комуну, ця група почала вести проти комуні скажену контрреволюційну агітацію. Агітація класових ворогів дуже тероризувала членів комуні й паралізувала їх роботу.

Коли розпочали ставити стовпи на одведній для комуні землі, на полі зібрався великий натовп селян, який, під впливом куркульців чинив опір роботі землемірів, а голова сільради, так само під впливом куркульців відмовився підписати протокол, ніби-то, як незаконного. Загальна площа в 93 гект., що її передавалося комуні, була переважно куркульською.

«Далі опір проти землевпоряджеля комуні ще більш загострився. Так, коли тракторист комуні виїхав на тракторі орати одведену землю, і на полі зібралось багато заможних селян, які напали на тракториста, загрожуючи забити його. Трактористові пощастило втікти. Натовп зруйнував трактора, а потім накинувся на члена райвиконкому, що прибув у Рославичі в земельних справах. Куркулі одверто агітували серед натовпу про потребу забити члена РВК. Голова сільради знов не вжив будь-яких заходів, щоб утихомирити натовп».

— Антисемітизм. — Випадки антисемітизму стрічаються між совітськими службовцями все частіше. Один із членів спілки торговельних службовців в Києві так висловився на запитання, чому він не ходить до клубу — «хіба можна ходити до клубу, коли там є 85% жидів».

В другому випадку, коли місцевий комітет засудив одного з службовців за антисемітський виступ, знайшлося багато захистників засудженого. Управа спілки, куди було передано цю справу, розглядала її 4 години й не виїсела жадного рішення. («Пр. Пр.» ч. 49 з 28. II).

З українського життя.

— Свято «Просвіги». — В Лютиських (на Самбірщині) у виповнених по береги 3-х саях місцевої читальні відбулося свято 60-ліття «Просвіти». Мешканці села те працювали в той день. Воли удекорували вікна своїх помешкань наліпками, прибуток з яких призначений для «Просвіти» («Діло» ч. 44).

— Конфіскація «Діла». З наказу львівської влади у вівторок було сконфісковано «Діло», де було вміщено інтерв'ю з головою УНДО деп. Левичьким. В балаці із співробітником «Діла» деп. Левичький висловив свої думки відносно проекту зміни конституції і про відношення польського уряду до українського населення. («За Свободу» ч. 55).

— Арешти комуністів. В Ковельськїм і Володимирськїм повітах на Волині польська поліція ліквідувала потайну комуністичну організацію. Арештовано 70 осіб. («За Свободу», ч. 56).

— Москвофіли ворушать ся. — В Сяноці відбувся з'їзд «Руської селянської організації», на якому, ніби то, взяло участь аж 170 осіб. Між иншим з'їзд ухвалив протест назви «українець», «український» та рішею скликати до кінця березня загальний лемківський з'їзд. В цілому ряді сел москвофіли відновили кілька читалень. («Діло», ч. 42)

— З Бесарабії. — Редакція черновецького «Часу» дістала такого листа: «Коли мені принесено газету «Час» до хати, то я відказався, бо боюся прийняти, бо нагадав собі як то 1924 року в нашому селі переслідували нас за політику, а навіть 12 розстріляли, а що нам було, то бодай того й собака не дїждала. Але коли учитель розіслав мені, що тут нема нічого небезпечного, то прийняв її. Здивувало мене, що редакція в Чернівцях дізналася про моє ім'я. Певно подав її якийсь земляк — інтелігент з нашого се-

ла, які тепер порозкидали по всій Європі. Наше село величезне має коло 2.000 хат і 10.000 душ. Як узнали, що до мене приходять українські газети, то почали приходити й слухати, що пишуть наші брати з Буковини, які мають газети на своїй мові, а ми тут в Бесарабії, наче сироти живемо, нас покалічили раніше москалі, а тепер румуни й погана наша доля, щоб ви знали. Вбачте, що я так написав непонятно, бо я не вчився по українськи. Аж серце мене болить, що я і ціле наше село, яке числить 10.000 душ, всі ми українці, а не маємо української школи. Як ми довідалися через вашу газету, що у вас жадають скрізь укр. мови, то так і заговорило ціле село, як би то так і нам дали школу на укр. рідній мові. Дуже мені жаль, що я вам не можу вислати передплата, але в нас тепер голод, так що я не можу прокормити дітей своїх і маю їх Богу дякувати 7 душ, а сам я до того чоловік бідний. Тому прошу вас стримати, хоч мені й дуже жаль послілку вашої газети І. Б.» («Час» ч. 109).

— Вулканичний порошок. У квітні минулого року в Галичині випав порошок вулканичного походження. Подібне явище знову повторилося біжучого місяця. В городенськїм повіті випав сніг змішаний з мутно-бурим порошком. Сніг цей покрив темною габою поля, городи й хати. («Діло» ч. 42).

— Трагедія в Жабчому. На тлі нездорових релігійних відносин, які панують на православних землях, в Польщі, в селі Жабче на Волині сталася справжня трагедія. Подаємо короткий перебіг подій за «Ділом» ч. 50 з 7 та ч. 51 з 8 березня.

В цьому селі вже більше як рік тяглася боротьба за церкву між православними і католиками східнього обряду. Церкву було опечатано. Різні перепітї цієї боротьби між православною більшістю села і купкою уніятів привели до того, що 20 лютого «православні коло 300 людей зачини-

лися в церкві і стали правити богослуження». Був там місцевий священник і два псаломщики. Вислапо було телеграму до митрополита. Церкву було оточено поліцією. Ті, що замкнулися в церкві, сиділи в голоді та морозі 8 дель. Пертрактації митрополита з волинським воєводою Юзефським та директором департаменту Фр. Потольким не дали наслідків. Митрополит прислав телеграму, щоб вірні скорилися вимогам влади. 1 березня поліція силою очистила церкву і опечатала її зверху. Сім людей заарештовано, в тім числі й священника. Арештованих закуто в кайдани й одправлено до тюрми до Луцька. Українська Парламентарна Репрезентація вислала свого представника на місце і внесла наглий внесок до Союму.

Газетні звістки.

— Арештовують галичан. На Україні відбуваються масові арешти «шумськїстів», головним чином, галичан за український націоналізм і «сепаратизм». Крім того усуває Москва з визначних становищ підозрюєлих в укр. патріотизмі урядовців. Між иншими усунено заступника центр. екононому Буденка і секретаря президії того ж комітету Власенка. («Укр. Голос», ч. 7).

— Забито комуніста. В Харькові трьома стрілами з револьверу забито начальника совітської тарифної управи на Україні комуніста Пірогова. Стріляла робітниця цукорної фабрики «Октябрь» Олійникова. Стверджено, що Пірогова забито з політичних мотивів. («За Свободу» ч. 54).

З життя укр. еміґрації

У Франції.

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. З 1 лютого с. р. Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі влаштована на власному помешканню, —11, Square de Port-Royal, 15-17 rue de la Santé, Париж 13-

Помешкання з трьох кімнат на першому поверсі; в одній кімнаті розташовано Музей, в другій—Бібліотеку і в третій — читальню. В короткім часі Б-ку буде відкрито для загального користування. Бібліотекою керує Рада, в складі тим часом 4-х осіб: В. К. Прокоповича, проф. О. Я. Шульгина, ген. О. І. Удовиченка та І. Ф. Косенка. Бібліотекарем і консерватором Музею є І. О. Рудичів, який і мешкає при Бібліотеці. Свою першу увагу Рада Б-ки звернула на збільшення книжкового фонду Б-ки. Не посідаючи потрібних для купівлі книжок коштів, Рада дбає про те, щоб добути книжки, журнали й газети даремно, і в тій цілі звернулася до видавництва, до редакції газет та до культурно-освітніх установ. Багато видавництв і редакцій вже відгукнулися і надіслали свої видання. Напр., видавництва «Сіач», «Український Громадський Видавничий Фонд», «Українське В-во в Катеринославі», «Українське Слово», та инші. Одержуються журнали й часописи: «Літературно-Науковий Вісник», «Вісти з Лугу», «Наш Приятель», «Духовний Сіач», «Віра та Наука», «Українська Громада», «Український Голос», «Новий Час», «Правда», «Горці Кавказа», «Вільне Козацтво — Вольное Казачество» та инші. Багато книжок присилають і приносять окремі особи-емігранти. Вже зареєстровано до 1200 назв книжок та 300 назв часописів, починаючи з 1912 року.

Ухвалено Радою також інститут представників Б-ки по місцях більшого скупчення еміґрації. Цей інститут викликається потребою зосередити збирання книжок в певних пунктах у певних осіб. Емігранти наші завжди мають у себе кілька книжок, часом дуже цінних і рідких, або поодиноких чисел старих часописів, і при постійних змінах місця свого осідку такі друковані матеріали гинули. Отже Рада Б-ки вважала, що цей скарб духовний треба підібрати й премістити там, де він буде використаний, як найкраще. Крім того ці-ж представники були б зв'язком між Б-кою та грома-

дянством. Творючи Б-ку з громадської ініціативи (Паризький Комітет вшанування пам'яті С. Петлюри), Рада Б-ки вірить, що ціле громадянство прийде на поміч і матеріально, і морально. І Рада вже має досить доказів такої допомоги. Як яскравий приклад, зазначимо велику пожертву часописами українськими й іншими мовами з років 1915-1918. При Б-ці буде також окремий відділ — архив матеріалів і документів з друку і в письмі, не лише з історії нашої визвольної боротьби, а й життя еміграції.

Рада Б-ки ухвалила також видавати «Літопис Бібліотеки-Музею ім. С. Петлюри» і підготовляє перше число «Літопису», яке буде видано мовою франц. та українською.

При Б-ці проєктується заснувати й видавництво. Робляться заходи до видання великого портрету бл. пам. С. Петлюри.

Музей тим часом складається з обстановки кімнати, в якій жив С. Петлюра останні часи в Парижі; при чому меблі устатовлено приблизно так, як вони були в його кімнаті на вулиці Тенар. Також схоронюється його штандарт, гіпсова помертв. маска, фотографії з днів жалоби в Парижі і інших місцях, велика кількість негативів, металеві віжки, що були покладені в різні часи на могилу, стрічки від вішків, фільм похорону і багато іншого. Все те списано й зареєстровано. Зібрано велику колекцію вирізок з газет різними мовами з днів після смерті С. Петлюри. До Музею вступило од Судової комісії багато матеріалу з процесу про вбивство Пана Головного Отамана — документи, листування, книжки, малюнки та газетні витинки.

Брак потрібних коштів не дає змоги розвинути цю всю працю так, як того хотілося б, але, знаючи, як тяжко на чужині зорилися такі інституції (в Парижі, наприклад, Тургенівська російська Б-ка та польська-Міцкевича, які почалися з кількох сот книжок, а зараз мають до 100.000 томів), Рада Б-ки спокійно й неухильно йтиме до своєї мети, — створити

в світовому осередку українську культурну установу, достойну пам'яті нашого Вождя і гідну 40-мільйонного народу.

В Німеччині

— В Українському Науковім Інституті. — 22 лютого с. р. відбувся доклад проф. Д. Антоновича (з Праги) на тему: «Головніші фази українського театру».

— 1 березня с. р. там же відбувся доклад д-ра К. Чеховича на тему: «Погляди Потебні на національність».

У Канаді

— Річна конференція духовенства. — В Пітсбургу відбулася річна конференція духовенства Української Православної Церкви в Америці, на якій були заслухані й обговорені звіти з парафій, подані священниками. («Дніпро», ч. 5).

— З життя студентства. При інституті ім. Петра Могили у Вінніпезі існує студентський гурток «Прометей». Завданням гуртка є гуртувати українських студентів, улаштувати дискусії, концерти й забави. При гурткові існує оркестра. Протягом 1928 року відбулося кілька дискусійних вечорів. Один з них на тему «Чи українці в Північній Америці засимілюються?» викликав довгі суперечки і був дуже оживлений. («Діло» ч. 44).

Бібліографія

«Стрілець», січень 1929 р.

Неперіодичне видання філії Вільськового Т-ва в Ліоні. На правах рукопису (гектографований). Редагує колеґія.

Щоб жити розумно, щоб не руйнувати, а будувати, кожне явище необхідно в наш вік аналізувати і оцінювати все з погляду громадської користі. З такою оцінкою треба підійти до появи і нового органу, який загалом робить симпатичне вражіння і

змістом і малюнком. Але одно вражіння, а друге міркування, які ми навели в горі. Чи варто витратити енергію і гроші, хоча б і розумно і симпатично, але в неорганізований спосіб. Союз Вояків у Франції має свій орган. Невже так уже потрібно і необхідно, щоб ще і кожна його філія видавала і щось своє? Замість того, щоб підірвати загальне, широке, те, що існує, у нас у всьому встановилася звичка за всяку ціну творити щось таке, щоб давало задоволення персональне, гурткове і чим би можна було пустити порох у вічі сусідові.

Отже бажємо новому органі і його редакторам не ганятися за славою, за чимось новим, а рішуче зміцнювати старе, те, що є загальним, бо перемога, якої ми всі

хочемо, буде одержана не в ростіч, не гуртково, не завдяки героїству одиниць, а завдяки широкій солідарності, розумінню загальних інтересів, умінню погодитися на спільній справі.

Встановімо спочатку елементарну дисципліну духу і тіла, придбаймо елементарні знання і розуміння механізму масової боротьби.

Коли це все буде, то ми певні, що тоді ми станемо в рівень із хемичною і повітряною і з якими завгодно проблемами. Може ще реалізуємо і такі винаходи, як «пораження пам'яті ворога на віддаленню» чи «паралізування нервових центрів, що завідують рухами людини».

І. З а т а ш а н с ь к и й.

На увагу українцям-емігрантам

Коли ви свідомий українець, — поспішіть підписати петицію української еміграції до Високого Комісара Ліги Націй по справах біженців.

Петиція настоює на тому, щоб Ліга Націй визнала українську еміграцію за окрему національну еміграцію, щоб українська еміграція мала такі самі права на захист і допомогу, як і інші.

Хто свідомо чи не свідомо не виконає свого обов'язку, той не достойний українського імені, той хай потім не скаржиться, що українська еміграція не визнається, що нізвідки немає вона допомоги.

Хто хоче успіху, той мусить показати чин.

Підпишіть петицію і тим сповніть свій обов'язок перед самим собою, перед еміграцією і перед рідним краєм.

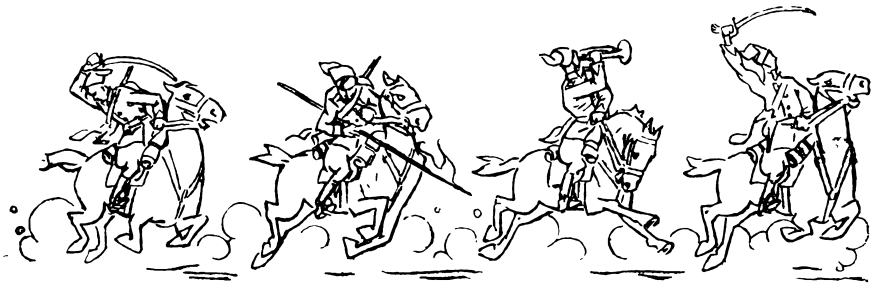

Зміст

Париж, неділя, 17 березня 1929 року — ст. 1. — М. Садовський, Віталій Гудима (некролог) — ст. 3. — В. Прохода. Українське сокильство в ЧСР — ст. 5. — І. Липовецький. Недомагання рибного промислу на Україні — ст. 7. — О. Ш. Слов'янський семінар в Женеві — ст. 9. — ***. Гаагська академія міжнародного права — ст. 10. — В. С. З життя й політики — ст. 11. — O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 14. — З преси — ст. 18. — З широкого світу — ст. 22. — Х р о н і к а : З Великої України — ст. 25. — З укр. життя — ст. 28. — Газетні звістки — ст. 29. — З життя укр. еміграції: — У Франції — ст. 29. — В Німеччині — ст. 30. — В Канаді — ст. 30. — Бібліографія — ст. 30.

Українським дітям - Рідне Військо

Цими днями виходить з друку великий аркуш брестольського картону в **Фарбах**, що представляє піхоту, кінноту гармати то-що— армії УНР з 1920 року.

Постатті козаків до витинання робота маляра-баталіста **Л. Перфецького**

Видання — «Тризуба»

Найкращий подарунок нашим дітям.

Добра розвага — малим, дорослим — гарна оздоба до хати.

Ціна аркушу — 2 фр. (пересилка у Франції — 15 с. за кордон — 30 с.).

При гуртовім замовленню значна знижка.

Замовляти в адміністрації «Тризуба» — 42, Rue Denfert-Rochereau. Paris 5-e, або «Le Trident» Boîte postale Nr 15. Paris 13-e.

За кордоном у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, 512 Bannermann av. Winnipeg, Man. 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest; 3) В Чехословаччині — Прага: F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Vill. Krotchvil. Подєбради — у п. Ліневича. Pension Domovica, c. 1. Podebrady. 4) В Польщі — «J. Lipowicki, Podwale 16, m. 15. Warszawa. 5) В Спол. Штатах у «Surma Book», 103, Av. A, New York, N. I., U. S. A.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: **Іл. Косенко**,

Le Gérant: M-me Perdrizet.